

Πανελλαδικές εξετάσεις Γ' Τάξης

Ημερήσιου Γενικού Λυκείου

Νεοελληνική Λογοτεχνία

22 Μαΐου 2013

A1.

Η καταγωγή των ιδεών που προσπαθεί ο Σολωμός να εφαρμόσει στο περιεχόμενο και τη μορφή των έργων του έχει ποικίλες προελεύσεις. Σύμφωνα με τον Στέφανο Ροζάνη, ο Σολωμός έχει δεχθεί – μεταξύ άλλων – τις επιδράσεις του Ευρωπαϊκού Ρομαντισμού του 19^{ου} αιώνα, κυρίως στο ώριμο έργο του, όπου ανήκει και το αφηγηματικό ποίημα «Ο Κρητικός».

Τρία χαρακτηριστικά του Ευρωπαϊκού Ρομαντισμού είναι το μεταφυσικό στοιχείο, η αγάπη για την πατρίδα και εξιδανίκευση του έρωτα.

Το μεταφυσικό στοιχείο κυριαρχεί στο εξεταζόμενο κείμενο με τη μορφή ενός γλυκύτατου ήχου άγνωστης προέλευσης. Ο πρωταγωνιστής Κρητικός προσπαθεί να εντοπίσει από πού προέρχεται αυτός ο ήχος, αλλά σύντομα αντιλαμβάνεται ότι δεν κάνει αντίλαλο (στίχος 46), ενώ αμέσως μετά πολλαπλασιάζεται (στίχοι 47 – 48). Οι ενδείξεις αυτές κατατάσσουν αυτόματα τον ήχο αυτόν στους υπερφυσικούς, ανεκκλήτους και άρρητους (στίχος 49), οι οποίοι δεν μπορούν να αποδοθούν με μουσικό όργανο, ίσως λόγω της θεϊκής φύσης τους.

Η αγάπη για την πατρίδα ήταν η αιτία της περιπέτειας του Κρητικού. Στους στίχους 39-42 αποθεώνεται η ελπίδα για την ελευθερία, η περηφάνια και η αγάπη για τον τόπο του. Παρά την ιδιότυπη λιτότητα του εικονογραφικού υλικού για την περιγραφή της γενέθλιας γης, είναι έκδηλη η βαθιά συγκίνηση και η λαχτάρα του ήρωα για την πατρίδα του.

Στους στίχους 25-28 του κειμένου ο Σολωμός μας δίνει σαφέστατα την εικόνα που έχει για τον εξιδανικευμένο και αγνό έρωτα. Προσπαθώντας να προσομοιάσει τον ήχο, καταλήγει ότι δεν είναι η ερωτική φωνή της κοπέλας που την ώρα του δειλινού τραγουδάει τον κρυφό έρωτά στη βρύση, στα δέντρα και στα λουλούδια.

B1.

Χαρακτηριστικό στοιχείο της γλώσσας και του ύφους του Κρητικού είναι ο βαθύς και έντονος λυρισμός που εκφράζεται συνήθως με την εικονοπλασία, αλλά και το συμβολισμό. Σύμφωνα με τον Π. Μάκριτς είναι χαρακτηριστική η επιμονή του Σολωμού να χρησιμοποιεί εικόνες από τον κόσμο της φύσης. Παρατηρούμε πολύπλοκους σχεδιασμούς που δημιουργούν οι εικόνες ματιών και χεριών και συσχετισμούς όπως η όραση σε αντιπαράθεση με την ομιλία και την ακοή.

Στους στίχους 23-28 η κάμψη της προσωποποιημένης σωματικής δύναμης διακόπτεται από μία ακουστική εικόνα. Τον ήρωα συνοδεύει ένας γλυκύτατος ήχος απροσδιόριστος, ο οποίος σίγουρα δεν είναι η ερωτική φωνή μιας κοπέλας που τραγουδάει τον κρυφό έρωτά της μέσα σε ένα φυσικό σκηνικό.

Ο ήχος αυτός συνδυάζεται με τη θαλασσινή σκηνογραφία και δοκιμασία, εμφανίζεται ως μαγικός και συμπίπτει με την έκβαση του μύθου και την τύχη του πολύτιμου αντικειμένου της αφήγησης, που είναι η κόρη.

Στους στίχους 35-43 κάτω από την γενικευμένη επίδραση του ήχου κλιμακώνονται με την βοήθεια σχημάτων λόγου οι οπτικοακουστικές εικόνες που αγκαλιάζουν ολόκληρη τη φύση. Συναντάμε και εδώ ουσιαστικά που συχνά χρησιμοποιεί ο Σολωμός, όπως άστρα, βουνά, πέλαγα και επίθετα (π.χ. γλυκό) όπως και χρήση ανθρώπινου μέλους (χέρια).

Στους παραπάνω στίχους ο Σολωμός επιχειρεί αναδρομή στην εφηβεία του ήρωα, τη γλυκιά πατρίδα του και τις ομορφιές της. Μ' αυτόν τον τρόπο ο Κρητικός νοσταλγεί, αλλά και θυμάται την ελπίδα του για ελευθερία και την περηφάνια του για τον ηρωικό γενέθλιο τόπο του, τον οποίο αποθεώνει.

B2.

Στους στίχους 29 – 34 εντοπίζονται τα εξής σχήματα λόγου: α) μεταφορά στο στίχο 33 «έλιωσαν τ' αστέρια», β) προσωποποίηση σε συνδυασμό με τη μεταφορική εικόνα στους στίχους 33-34 «η αυγή...τα ρόδα από τα χέρια», γ) χιαστό στο στίχο 32 «η θάλασσα ... η πεδιάδα» και δ) υπερβολή στους στίχους 31 – 32 όπου το τραγούδι του αηδονιού αντιβουίζει πολύ μακριά.

Η λειτουργία των σχημάτων λόγου είναι η εξής: στη μεταφορά αποδίδεται σε άψυχο σώμα ιδιότητα έμψυχου, δημιουργώντας μια νέα ποιητική πραγματικότητα, όπου σε όλα ενυπάρχει η ενοποιούσα ψυχή του κόσμου.

Η προσωποποίηση της φύσης τη μεταμορφώνει σε έμψυχη οντότητα και την παρουσιάζει σαν ζωντανή κοσμική ενότητα. Το χιαστό σχήμα και η υπερβολή αποκαλύπτουν την ευρύτητα της φύσης και του χώρου που αντηχεί το γλυκό κελάηδισμα, καθώς και πόσο πληθωρικός είναι ο ήχος που ακούει ο ήρωας.

Γ1.

Η μεταφυσική παρέκβαση του ήχου τελειώνει και το σκηνικό ξαναγίνεται γήινο. Ο Κρητικός αδειασμένος στην ψυχή και το σώμα επανέρχεται ξαφνιασμένος στην πραγματικότητα, ανακτά τις αισθήσεις του και επιστρέφει στον αρχικό του σκοπό, τη σωτηρία της αγαπημένης του. Στο σημείο αυτό παρατηρείται αφηγηματικό κενό, προφανώς επειδή δεν υπάρχει τίποτε το σημαντικό να αναφερθεί.

Ο Κρητικός κατορθώνει τελικά να βγάλει την κοπέλα στην ακρογιαλιά και να την απιθώσει στο γιαλό με χαρά, επειδή κατάφερε να τη σώσει. Διαπιστώνει όμως ότι είναι ήδη πεθαμένη. Μια έντονη αντίθεση οδηγεί ξαφνικά στην ανατροπή: το μόνο πρόσωπο που τον συνέδεε με το παρελθόν είναι νεκρό. Ο κύκλος που άνοιξε με την εμφάνιση του ζεύγους στο φωτεινό παράδεισο κλείνει με τον αφανισμό του ζεύγους και ο επίγειος παράδεισος σκοτεινιάζει.

Η αφήγηση τελειώνει απότομα μαζί με το ποίημα, με λιτότητα και χωρίς θρήνους. Ίσως γιατί ο ποιητής ό,τι είχε να πει το έχει ήδη εκθέσει προεξαγγελτικά και έτσι ο ήρωας μπορεί να περιμένει με χαρά μια ευτυχισμένη συνύπαρξη στην αιωνιότητα του Παραδείσου. Έτσι ο πάναγνος έρωτάς του κάνει την επίγεια ζωή να φαίνεται ασήμαντη και του επιτρέπει να στρέφει τα μάτια νοητά προς την αιωνιότητα.

Δ1.

Οι ομοιότητες ως προς το περιεχόμενο του αποσπάσματος από το ποίημα «Ο Κρητικός» του Δ. Σολωμού με το απόσπασμα από τη νουβέλα του Ν. Λαπαθιώτη είναι οι εξής:

- α) Και στα δύο αποσπάσματα ακούγεται ένας απόκοσμος ήχος εν μέσω μιας μεταφυσικής εμπειρίας (όραμα στον Κρητικό, όνειρο της Ρηνούλας) που αιχμαλωτίζει την ψυχή των πρωταγωνιστών.
- β) Και στα δύο έργα ο ήχος απλώνεται σε όλη τη φύση και αποσπά την προσοχή τους για οτιδήποτε άλλο.
- γ) Το τραγούδι της Ρηνούλας μπορεί να παραλληλιστεί τους στίχους 25 -29 του Κρητικού, όπου περιγράφεται το ερωτικό τραγούδι ενός κοριτσιού.

Διαφορές που μπορούν να εντοπιστούν μεταξύ των δύο κειμένων είναι οι εξής:

- α) Ο Κρητικός αδυνατεί να περιγράψει τον απόκοσμο ήχο, ενώ η Ρηνούλα αναγνωρίζει οικεία φωνή μέσα στη χορωδία και συγκεκριμένα του Σωτήρη.
- β) Στη νουβέλα του Λαπαθιώτη τα πρόσωπα έχουν ονόματα, ενώ στο ποίημα του Σολωμού οι πρωταγωνιστές είναι ανώνυμοι.

Έτσι αναδεικνύεται ότι η εμπειρία της Ρηνούλας είναι προσωπική, ενώ στον Κρητικό κυριαρχεί το μεταφυσικό επίπεδο και η προσπάθεια του ανθρώπου να πετύχει, μέσα από δοκιμασίες τον στόχο του.

ΣΧΟΛΙΑ: Μη αναμενόμενο απόσπασμα, μέτριας δυσκολίας.

Επιμέλεια απαντήσεων:

Νίκος Ανάσης

